

АДМІНІСТРАТИВНІ ДОГОВОРИ: НЕВІДОМІ ТА СУПЕРЕЧЛИВІ ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА¹

Карабін Т.О.,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права

ДВНЗ «УжНУ»

ORCID: 0000-0002-6538-5269

Карабін Т.О. Адміністративні договори: невідомі та суперечливі питання українського законодавства.

Вказується, зміни у підходах та принципах адміністративного права вплинули майже на усі частини цієї галузі права. І адміністративні договори у цьому питанні не є винятком. Ще донедавна вважалося, що договірний інструмент у правовідносинах притаманний переважно приватному праву, де сторони є рівними та відповідно можуть домовлятися, а досягнуті домовленості фіксувати у договорах. Публічно-правовою сферою, де сторони є рівноправними та традиційно укладаються договори, є сфера міжнародного права та міждержавних відносин. Субординаційні адміністративні відносини до таких не належали та не розглядалися як сфера можливого застосування договірних інструментів.

У статті досліджено важливі питання сутності та характеристик адміністративних договорів, вимог, що до них висувуються, які є важливими у процесі напрацюванні наукових позицій для належного їх нормативного врегулювання.

Встановлено, що до ознак адміністративних договорів можна віднести наступні: як мінімум одним із суб'єктів укладення адміністративного договору повинен бути суб'єктом владних повноважень; адміністративний договір ґрунтується на волеузгодженні сторін; предметом договору є взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері; адміністративний договір укладається на підставі закону, проте формальна вимога до назви адміністративного договору відсутня, це може бути договір, угода, протокол, меморандум та інша назва.

Також у статті обґрунтовано, що адміністративні договори за юридичними властивостями можуть бути як нормативні, так і індивідуальні. Недостатність нормативного регулювання породжує складності відмежування адміністративних договорів від інших видів. Все ж основною ознакою для відмежування адміністративних до-

говорів від інших видів договорів є характер правовідносин, тобто предмет самого договору. Адміністративний договір є правовим актом, що визначає взаємні права та обов'язки його учасників у адміністративно-правовій сфері, тобто сфері, що регулюється нормами адміністративного, а не іншими галузями права.

Визначено, що за відсутності спеціального законодавства щодо адміністративних договорів, до них застосовуються загальні вимоги приватного права та вимоги адміністративного права щодо компетенції, форми, змісту та процедури. До вимог, які продиктовані положеннями адміністративного права, належать наступні: обмеженість компетенцією; письмова форма, особливості вибору договірної сторони.

Ключові слова: адміністративний договір, предмет адміністративного договору, адміністративний орган, публічний інтерес, компетенція.

Karabin T. Administrative agreements: unknown and conflicting issues of ukrainian legislation.

It is indicated that changes in the approaches and principles of administrative law have affected almost all parts of this branch of law. And administrative contracts in this matter are no exception. Until recently, it was believed that the contractual instrument in legal relations is inherent mainly to private law, where the parties are equal and can negotiate accordingly, and the agreements reached are recorded in contracts. The sphere of public law, where parties are equal and contracts are traditionally concluded, is the sphere of international law and interstate relations. Subordinate administrative relations did not belong to such and were not considered as the scope of possible application of contractual instruments.

The article examines important issues of the essence and characteristics of administrative contracts, the requirements that are put forward

¹ Стаття підготовлена в рамках виконання проекту Жан Моне (модуль) «Європеїзація публічного права України: методи, рушії та впливи» (101127562), що фінансується ЄС.

to them, which are important in the process of developing scientific positions for their proper regulatory regulation.

It has been established that the following can be attributed to the signs of administrative contracts: at least one of the subjects of the conclusion of the administrative contract must be a subject of authority; the administrative contract is based on the agreement of the parties; the subject of the contract is the mutual rights and obligations of its participants in the public legal sphere; an administrative contract is concluded on the basis of the law, but there is no formal requirement for the name of the administrative contract, it can be a contract, agreement, protocol, memorandum or another name.

The article also substantiates that administrative contracts can be both normative and individual in terms of legal properties. The insufficiency of regulatory regulation creates difficulties in distinguishing administrative contracts from other types. However, the main feature for distinguishing administrative contracts from other types of contracts is the nature of the legal relationship, that is, the subject of the contract itself. An administrative contract is a legal act that defines the mutual rights and obligations of its participants in the administrative-legal sphere, that is, the sphere regulated by the norms of the administrative, and not by other branches of law.

It was determined that in the absence of special legislation on administrative contracts, the general requirements of private law and the requirements of administrative law regarding competence, form, content and procedure are applied to them. The requirements dictated by provisions of administrative law include the following: limited competence; written form, features of the choice of the contracting party.

Key words: administrative agreement, subject of administrative contract, administrative body, public interest, competence.

Актуальність наукового дослідження. Зміни у підходах та принципах адміністративного права вплинули майже на усі частини цієї галузі права. І адміністративні договори у цьому питанні не є винятком. Ще донедавна вважалося, що договірний інструмент у правовідносинах притаманний переважно приватному праву, де сторони є рівними та відповідно можуть домовлятися, а досягнуті домовленості фіксувати у договорах. Публічно-правовою сферою, де сторони є рівноправними та традиційно укладаються договори, є сфера міжнародного права та міждержавних відносин. Субординаційні адміністративні відносини до таких не належали та не розглядалися як сфера можливого застосування договірних інструментів.

Проте, трансформації методу адміністративного права, впровадження диспозитивності у адміністративне право та «консенсуальної діяльності» [16, с. 393] у публічне адміністрування, зумовило і появу тенденції сприйняття договірному способу регулювання як одного із можливих у адміністративних відносинах. Як інструмент публічного адміністрування в Україні він остаточно був нормативно визнаний у 2005 році із прийняттям Кодексу адміністративного судочинства. Кодекс містив визначення адміністративного договору та вказівку на те, що спори, які виникають з приводу укладання та виконання адміністративних договорів, належать до юрисдикції адміністративних судів.

Із часу першої згадки в нормативному акті до сьогодення дня правове регулювання адміністративних договорів у національному законодавстві суттєво не змінилося. Воно обмежується положеннями Кодексу адміністративного судочинства, а спеціальне законодавство з цього питання поки що відсутнє. Проте в науці дискутується можливість подальшого врегулювання двома способами: шляхом комплексної правової регламентації у окремому законі [6, с. 31; 14, с. 205] або включення відповідних положень до Закону «Про адміністративну процедуру» [15, с. 58; 2, с. 38]. В той же час, практика укладення адміністративних договорів стає більш обширною, а це, у свою чергу, зумовлює розвиток судової практики та ріст наукового інтересу до даної тематики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета цієї статті полягає в комплексному дослідженні основних питань теорії та практики адміністративних договорів, напрацюванні наукових позицій щодо сутності, характеристик, вимог до адміністративних договорів, а також пропозицій щодо їх нормативного врегулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

1. *Поняття та ознаки адміністративних договорів.* За законодавчим визначенням адміністративний договір – це спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень або правовий акт за участю суб'єкта владних повноважень та іншої особи, що ґрунтується на їх волеузгодженні, має форму договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері і укладається на підставі закону (п. 20 ч. 1 ст. 4 КАС).

Наведене визначення дозволяє виокремити окремі ознаки адміністративних договорів.

1) Як мінімум одним із суб'єктів укладення адміністративного договору повинен бути суб'єктом владних повноважень. Тобто договір

укладається або між суб'єктами владних повноважень, або за участю такого суб'єкта. Суб'єктом владних повноважень або адміністративним органом може бути не тільки орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування, але і суб'єкт публічного адміністрування у функціональному значенні, наприклад суб'єкт делегованих повноважень.

2) Адміністративний договір ґрунтується на волеузгодженні сторін. Саме ця ознака вказує на відмінність адміністративних договорів від адміністративних актів, які є односторонніми. Вона відмежовує також адміністративний договір від спільного акта, виданого двома або більше суб'єктами.

3) Предметом договору є взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері. Тут варто звернути увагу на два моменти. По-перше, ця ознака визначає адміністративний договір саме як правовий акт, оскільки договори спричиняють настання саме юридичних наслідків, виникнення, зміну чи припинення прав та обов'язків сторін договору. По-друге, законодавець відсилає до публічно-правової сфери, намагаючись відмежувати адміністративні договори від тих, які укладаються у приватно-правовій сфері. Відповідно метою такого договору є задоволення публічних інтересів і досягнення суспільно значущих результатів. Разом із тим слід погодитися із висловленим застереженням, що виникає необхідність обмежувально-го сприйняття «публічно-правової сфери» [3, с. 28–34], оскільки конституційні, кримінальні та інші правовідносини, які традиційно є частиною публічно-правової сфери не є сферою адміністративних договорів.

4) Адміністративний договір укладається на підставі закону, а якщо точніше, то на підставі адміністративного закону, що визначає компетенцію суб'єктів владних повноважень. Тому адміністративним договорам не характерна така ознака як свобода договору, вона обмежена публічно-правовим характером відносин та повноваженнями адміністративного органу. Якщо закон визначає повноваження адміністративного органу укладати договори, то такі договори можуть укладатися, якщо ж ні, то укладення буде протиправним.

5) Закон не ставить формальну вимогу до назви адміністративного договору, це може бути договір, угода, протокол, меморандум та інша назва.

2. *Види адміністративних договорів.* Крім самого визначення адміністративного договору, Кодекс адміністративного судочинства конкретизує і питання, з приводу яких він може укладатися. Зокрема: для розмежування компетенції чи визначення порядку взаємодії між суб'єктами владних повноважень; для делегування публіч-

но-владних управлінських функцій; для перерозподілу або об'єднання бюджетних коштів у випадках, визначених законом; замість видання індивідуального акта; для врегулювання питань надання адміністративних послуг (п. 16 ч. 1 ст. 4 КАС).

Договори про розмежування компетенції, визначення порядку взаємодії та перерозподілу або об'єднання бюджетних коштів суб'єктів владних повноважень укладаються переважно між місцевими органами публічної адміністрації. Поширеним є укладення договорів про співробітництво у формі реалізації спільних проектів, спільного фінансування чи утримання комунальних підприємств органів місцевого самоврядування.

Договори делегування публічно-владних управлінських функцій так само є однією із форм співробітництва територіальних громад та інструментом адміністрування. Проте за договорами делегування набувачем делегованих повноважень можуть бути не тільки адміністративні органи, але і приватні суб'єкти, які, реалізуючи делеговані повноваження, діють у статусі суб'єкта владних повноважень. Наприклад, адміністративний договір, укладений між органом влади та надавачем соціальних послуг, якими є юридичні та фізичні особи, включені до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг з приводу надання таких послуг.

До групи адміністративних договорів, що видаються замість адміністративного акта, належать мирові угоди як результат компромісу у справах про порушення митних правил, договори про розстрочення та відстрочення митних платежів, договори про розстрочення та відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу платника податків [1, с. 46], охоронні договори, що укладаються між органами охорони культурної спадщини та власниками об'єкту культурної спадщини щодо режиму використання пам'ятки, а також інші договори.

Адміністративні договори для врегулювання питань надання адміністративних послуг можуть укладатися або між органами місцевого самоврядування з метою підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей (ч. 3 ст. 12 Закону «Про адміністративні послуги»), або між суб'єктами надання адміністративних послуг та органом, який прийняв рішення про утворення центру надання адміністративних послуг щодо створення умов для відповідної сервісної діяльності (абз. 2 ч. 1 ст. 12 Закону «Про адміністративні послуги»).

У літературі певний час дискутувалася та ставилася під сумнів можливість віднесення адміністративних договорів до нормативних. Проте зміни до Кодексу адміністративного судочинства (2017 року) повинні були б припинити такі

дискусії (хоча так не відбулося). Вони, зокрема, конкретизували сфери використання цього інструменту та вказали, що адміністративні договори використовуються для розмежування компетенції, делегування, визначення порядку взаємодії між суб'єктами владних повноважень. А це однозначно вказує на те, що такі договори будуть містити норми, які спрямовуватимуться на набуття суб'єктами владних повноважень нової компетенції. А отже на зміну норм.

Більше того, нормативність адміністративних договорів можна пояснити також і іншими положеннями цього самого кодексу. Так, серед способів захисту порушених прав передбачено можливість «визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта» (п. 1 ч. 1 ст. 5 КАС), «визнання протиправним та скасування індивідуального акта» (п. 2 ч. 1 ст. 5 КАС). Основна відмінність між цим є істотною і полягає у моменті втрати чинності такими актами. У разі визнання незаконним (протиправним) індивідуальний акт є таким, що не діє з моменту його прийняття, а нормативно-правовий втрачає чинність після набрання законної сили судовим рішенням. Стосовно адміністративних договорів, то КАС визначає, що суди розглядають спори, які виникають з приводу їх укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання їх нечинними (п. 4 ч. 1 ст. 19 КАС) – так як і у відношенні до нормативних актів.

У зв'язку із цим слушною є позиція, що адміністративні договори за юридичними властивостями поділяються як на:

1) нормативні (правовстановлювальні), вони є горизонтальними та можуть виступати нормативними джерелами адміністративного права, так і на

2) індивідуальні (правозастосовні), що є вертикальними адміністративними договорами, вирішують конкретну адміністративну справу та визначеного суб'єкта дії [5, с. 511].

3. *Відмежування адміністративних договорів від інших видів договорів.* Адміністративні органи можуть вступати у приватноправові відносини та укладати цивільні і господарські договори. Відмежування таких договорів від адміністративних є важливим питанням для визначення судової юрисдикції, адже на адміністративні договори поширюється юрисдикція адміністративних судів, в той час як загальним та господарським судам підсудні справи, що стосуються спорів щодо інших видів договорів.

Таке відмежування здійснюється на підставі комплексної оцінки характерних ознак договорів, що передбачені законодавством, проте деякі ознаки складно виокремити, тому подеколи це стає проблемою навіть для органів суду. У зв'язку із цим судова практика напрацювала критерії розмежування судової юрисдикції, які

можуть застосовуватися і до розмежування договорів. Зокрема, такими критеріями є суб'єктний склад спірних правовідносин, предмет спору та характер спірних матеріальних правовідносин у їхній сукупності [12]. Тим не менше, визначальною ознакою справи адміністративної юрисдикції є суть (зміст, характер) спору. Публічно-правовий спір є спором між учасниками публічно-правових відносин і стосується саме цих відносин. Водночас традиційною є позиція, що спір має приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням або загрозою порушення приватного права чи інтересу, навіть якщо до порушення приватного права чи інтересу призвели управлінські дії суб'єктів владних повноважень [8].

Саме такий підхід відображений і у сучасній судовій практиці. Яскравим прикладом такої позиції є договірні правовідносини з приводу оренди землі державної та комунальної власності. Судовою практикою встановлено, що з моменту укладення між землекористувачем та адміністративним органом договору оренди землі припиняються адміністративні відносини між цими суб'єктами та в подальшому виникають договірні відносини, які характеризуються рівністю їх учасників та свободою договору. Такі ознаки притаманні цивільним правовідносинам, а не адміністративним [11].

Проте, такі висновки судових органів викликають аргументи «проти», адже зазначені договори оренди публічного майна можуть і часто містять публічно-правові вимоги до орендаря щодо режиму використання орендованого майна. Такі умови, до прикладу, містять договори оренди релігійною громадою культової споруди, що є пам'яткою архітектури. Також, беручи до уваги критерії розмежування у їхній сукупності (суб'єктний склад спірних правовідносин, предмет спору та характер спірних матеріальних правовідносин), стає очевидним, що у кожному конкретному випадку характер спірних відносин може бути різним. У одних випадках – це суто господарські відносини, якщо спір стосується стягнення заборгованості за договором оренди, а у інших випадках – публічно-правові, якщо адміністративний орган уклав договір оренди з порушенням компетенції.

Разом із тим, принагідно варто також звернути увагу, що судова практика йде тим шляхом, що до юрисдикції господарського (цивільного) судочинства належать не тільки спори щодо договірних відносин оренди, але також і відносин із прийняття самого рішення адміністративного органу про укладення договору оренди, рішення про зміну цільового призначення земельної ділянки [9], відчуження, приватизацію. І це при тому, що за своїм сутнісним змістом такі акти є адміністративними, порядок їх прийняття та ви-

моги до них визначаються Законом «Про адміністративну процедуру».

Тому, думається, дане питання ще потребує аналізу та у майбутньому окремих міркувань.

Як однозначний критерій розмежування не може використовуватися і така ознака, як наявність відносин влади і підпорядкування між учасниками договору, оскільки окремі адміністративно-правові відносини не є владними за своїм характером, отже, адміністративний договір, укладений такими суб'єктами, не обов'язково буде характеризуватися владними рисами [4, с. 177]. Такими, до прикладу, є адміністративні договори про співробітництво територіальних громад.

Не є визначальним для встановлення юридичної природи і те, що через договір реалізується публічний інтерес. Адміністративний орган може досягати публічних цілей також шляхом укладання приватноправового договору. У такому випадку відносини є комплексними, де адміністративно-правові відносини переростають у майнові приватноправові. Договори можуть укладатися на виконання повноважень, проте носити господарський характер. Зокрема, у відносинах щодо організації та порядку проведення публічних закупівель адміністративний орган є суб'єктом владних повноважень, а спори щодо оскарження рішень чи бездіяльності цих органів до виникнення договірних правовідносин між організатором та переможцем тендеру належать до юрисдикції адміністративних судів. Проте після укладення договору між організатором конкурсу та його переможцем спір щодо правомірності рішення тендерного комітету підлягає розгляду в порядку цивільного (господарського) судочинства, оскільки фактично зачіпає майнові інтереси переможця торгів [10].

Проте зовсім інша ситуація склалася у відносинах щодо організації та порядку проведення конкурсу з перевезення пасажирів. Судова практика йде шляхом визначення органу виконавчої влади (органу місцевого самоврядування) як суб'єкта владних повноважень, що виступає як організатор та контролюючий орган. Рішення конкурсного комітету, утвореного відповідним адміністративним органом, є управлінським у сфері транспортного обслуговування. Відповідно й правовідносини, що складаються між організатором та учасниками конкурсу під час його організації та проведення, визначаються публічно-правовими, а договір про організацію перевезень, укладений за наслідками проведення такого конкурсу – адміністративним. Такий договір, зокрема, передбачає обов'язки перевізника забезпечити певний парк автомобілів, їх технічний стан, умови щодо тарифів та інші умови, за яких перевізнику дозволяється

здійснювати господарську діяльність з перевезення пасажирів. При аргументуванні своєї позиції суд звернув увагу, що відносини замовника перевезень та перевізника у різних випадках оформлюються різними документами: у певних випадках оформлюються договором, а в інших – дозволом. Водночас значення як дозволу, так і договору одне й те саме – встановлення вимог до перевізника щодо здійснення ним господарської діяльності. Тому і правова природа як дозволу, так і договору щодо організації перевезень однакова, а отже, такий договір має природу адміністративного [13].

Таким чином, недостатність нормативного регулювання породжує складності відмежування адміністративних договорів від інших видів. Основною ознакою для відмежування адміністративних договорів від інших видів договорів є характер правовідносин, тобто предмет самого договору. Адміністративний договір є правовим актом, що визначає взаємні права та обов'язки його учасників у адміністративно-правовій сфері, тобто сфері, що регулюється нормами адміністративного, а не іншими галузями права.

4. Вимоги, що висуваються до адміністративних договорів. За відсутності спеціального законодавства, що могло б регулювати порядок укладення, вступ у дію та чинність адміністративних договорів, до них застосовуються загальні вимоги приватного права та вимоги адміністративного права щодо компетенції, форми, змісту та процедури. До приватноправових вимог належать обов'язковість договору, добровільність, погодження волі сторін. До вимог, які продиктовані положеннями адміністративного права, належать наступні:

1) Обмеженість компетенцією. Адміністративні договори як інструмент адміністрування може укладатися тільки на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені законодавством для адміністративного органу, який є стороною такого договору. Легітимність переговорної процедури у цьому плані нічого не змінює, адміністративні органи під час укладення адміністративних договорів діють так, як і за усіх інших обставин, на основі зв'язаної правом компетенції [16, с. 394].

2) Письмова форма. Дотримання письмової форми адміністративних договорів зумовлене загальною вимогою до форми усіх актів адміністративних органів. В той же час нормативні акти публічної адміністрації підпадають під додаткові вимоги публічності, вони повинні бути оприлюднені (опубліковані). Тому це ставить питання про необхідність запровадження відповідного обов'язку і для адміністративних договорів, що містять норми права. Проте це питання ще повинне у майбутньому стати предметом обговорення та можливого врегулювання.

3) Особливості вибору договірної сторони. Не дивлячись на те, що договори укладаються у добровільному порядку, не завжди вибір договірної сторони є вільним. Цей вибір обмежується або законом, або фактичними обставинами (наприклад, вибір договірних сторін при укладенні мирової угоди при порушенні митних правил обмежений особою особи, що порушила митні правила, та митним органом, де таке порушення було виявлено; спільне утримання об'єктів інфраструктури на договірних засадах може здійснюватися органами місцевого самоврядування, які спільно використовують таку інфраструктуру тощо).

Висновки. Таким чином, недостатність нормативного регулювання породжує складності характеристики адміністративних договорів, їх видів та відмежування від інших договорів. Законодавче регулювання обмежується формулюванням дефініції «адміністративний договір» та визначенням питань, з приводу яких він може укладатися. Судова практика фокусується переважно на відмежуванні адміністративних договорів від інших видів договорів. Питання вимог, які висуваються до адміністративних договорів та їх чинності – побіжно присутні тільки у навчальній та науковій літературі. І як наслідок це все загалом утворює умови, коли такий інструмент публічного адміністрування, як укладення адміністративних договорів, що розвивається, не отримує достатньо передумов в сучасному українському правовому полі для розкриття свого потенціалу. Тому це ставить вимогу формування у науковому середовищі спільного бачення, напрацювання думок та позицій щодо адміністративних договорів, нарівні і з іншими питаннями адміністративного права [7, с. 84] для належного їх нормативного врегулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Біла В.Р. Адміністративний договір як правова форма публічного адміністрування: оновлення доктринальних підходів. *Право і безпека*. 2019. № 4 (75). С. 43–48.
- Грін О.О. Адміністративні договори в доктрині та системі джерел адміністративного права ФРН та України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Серія ПРАВО. Випуск 79: частина 2. С. 35–40.
- Добровольська Н.В. Адміністративний договір: осмислення нормативної дефініції. *Правова позиція*. 2020. № 3 (28). С. 28–34.
- Жуков М.С. Питання розмежування адміністративно-правових відносин від приватноправових, що виникають у сфері публічного адміністрування інвестиційної діяльності. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-63-1.10>.
- Загальне адміністративне право України: підручник / за заг. ред.: акад. С. Ківалова і проф. Л. Білої-Тіунової. Одеса: Фенікс, 2023. 792 с.
- Зима О.Т. Про адміністративний договір: сучасні проблеми правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 58. С. 27–32.
- Карабін Т.О. Акти планування в адміністративно-процедурному законодавстві та питання (не)можливості їх урегулювання. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 163. С. 80–92.
- Монаєнко А. На кордоні юрисдикцій: розмежування публічноправових та приватно-правових відносин. *Юридична газета*. № 16 (670). 16 квітня 2019.
- Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11 червня 2024 року у справі № 925/1133/18.
- Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29.01.2019 р. у справі № 819/829/17.
- Постанова Великої Палати Верховного Суду від 4.03.2018 № 11-209ап18.
- Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 23.12.2020 р. у справі № 815/6190/16.
- Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 27.02.2020 р. у справі № 161/3427/16-а.
- Тимчишин Т.М. Адміністративно-правовий договір як акт правового застосування. Загальна характеристика. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2018. № 2. С. 199–207.
- Школик А.М. Адміністративно-процедурне законодавство та його систематизація: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020, 306 с.
- Шмідт-Ассман Е. Загальне адміністративне право як ідея врегулювання: основні засади та завдання систематики адміністративного права. Київ: «К.І.С.», 2009. 552 с.